

Den Spiegel

Vereniging Vrienden van het muZEEum en het archief van Vlissingen

Een foto met een kleine geschiedenis

Zie ginds komt de stoomboot

Dirk de waterduiker

Een schat op zolder

Den Spiegel

Jaargang 39 nummer 3, juli 2021

Den Spiegel is het tijdschrift van de Vereniging Vrienden van het muZEEum en het archief van Vlissingen

Inhoud

Van schepen, een mensenredder, bijzondere tegels en een reis door het muZEEum	
<i>Aafke Verdonk-Rodenhuis</i>	2
Een foto met een kleine geschiedenis	
<i>G-Jan Derksen</i>	3
Zie ginds komt de stoomboot	
<i>Jules Braat</i>	11
Dirk de waterduiker	
<i>Jaco Simons</i>	19
Een schat op zolder	
<i>Niek Peters</i>	23
muZEEumnieuws	
<i>Pol Verbeeck</i>	25
Boekaankondiging	
<i>Piet Geljon</i>	27
Van het bestuur	
<i>Marianne Kloosterboer</i>	28

Redactie en redactieadres

A.H. Verdonk-Rodenhuis, eindredacteur
D.A. Broers
N.Ph.E. van den Elzen-Velleman
A. Meerman
A.C. Tramper

ISSN: 0921-982X

E-mail: redactie@vriendenmuzeeum.nl

Sluitingsdatum kopij

15 augustus 2021. Kopij die na sluitingsdatum wordt ingeleverd, wordt niet meer geplaatst of wordt in de volgende *Den Spiegel* gepubliceerd.

Ingezonden stukken

De redactie behoudt zich het recht voor om ingezonden stukken in te korten of niet te plaatsen.

Vormgeving

Kees Hoendervangers, DtP-plus, Vlissingen

Druk

Drukkerij Meulenberg, Middelburg

Vereniging Vrienden van het muZEEum en het archief van Vlissingen

De contributie voor het lidmaatschap van de vereniging bedraagt voor nieuwe leden minimaal € 25,00 per kalenderjaar, in combinatie met een partnerlid € 35,00.

Elk bedrag boven de minimumcontributie komt geheel ten goede aan het aankoop- en restauratiefonds.

Overmaking van de contributie kan geschieden op NL76 INGB 0000 3301 98 t.n.v. Vereniging Vrienden van het muZEEum en het archief van Vlissingen.

Website

www.vriendenmuzeeum.nl

www.muzeem.nl

Ledenadministratie

Niek Peters, Ruys de Beerenbrouckstraat 20
4384 ET Vlissingen

Tel. 0118-464683 – 06 48247128

E-mailadres: secr@vriendenmuzeeum.nl

Lies Hulsbergen, administratie contributie

eahulsbergen@hotmail.com

Bestuur

M. Kloosterboer, voorzitter

L. Goldschmitz, secretaris

vacature, penningmeester

F.K. Hulsbergen, bestuurslid, wnd penningmeester

N. Peters, bestuurslid

A.C. Tramper, adviseur

O. Bakker, adviseur

Voorpagina:

Schilderij Gezicht op Vlissingen en omgeving in vogelvucht, Petrus Segaers, 1669 (detail met zicht op Keizersbolwerk en Waterpoort, rechts het Lampsinshuis). Collectie muZEEum.

Zonder schriftelijke toestemming van de redactie mag niets uit deze uitgave worden overgenomen.

Dirk de Waterduiker

JACO SIMONS

Als 10-jarige Vlissingse jongen verhuisde hij naar het grote Amsterdam. Eenmaal volwassen redde hij daar vele levens uit de grachten. Het leverde hem de bijnaam Dirk de Waterduiker op.

Naast zijn heldenstatus was Dirk Rietveld niet van onbesproken gedrag, zo kunnen we opmaken uit het archief van de gemeentepolitie van Amsterdam. Bescheidenheid was evenmin

Dirks sterkste kant. Misschien moeten we hem dat vergeven, want hij riskeerde telkens zijn leven om anderen te behoeden voor de verdrinkingsdood.

Duiker

Als er een brug naar je wordt genoemd, moet je iets bijzonders hebben gepresteerd. En dat heeft de geboren en getogen Vlissinger Dirk Rietveld! In een tijd dat het behalen van een zwemdiploma niet vanzelfsprekend was, viste Dirk tientallen drenkelingen uit het water van de Amsterdamse grachten. Mocht Dirk het vanuit het hierna maals kunnen volgen, zou hij vol trots naar 'zijn' brug kijken. Daar kunnen we zeker van zijn.

De brug die Dirks naam draagt is van het type 'duiker'. Een duiker is een zogeheten civieltechnisch kunstwerk. Het is een kokervormige constructie, gelegen in een weg of toegangsdam, die is bedoeld om wateren met elkaar te verbinden. Bij een duiker wordt in principe de bodem van de watergang onderbroken, dit in tegenstelling tot een brug of aquaduct. Feitelijk ligt er een soort vloer op de bodem van het water.

Omdat de brug die naar Rietveld is genoemd een duiker is, zou je dit bouwwerk dus de 'Dirk de Waterduikerduiker' kunnen noemen. Het werd de 'Dirk de Waterduikerbrug'. Op één van de afbeeldingen zien we op de achtergrond een brug zoals we die kennen in de meest voorkomende vorm.

Portretfoto van Dirk 'de Waterduiker' Rietveld. (beeldbank Stadsarchief Amsterdam).

De brug dateert van circa 1955. Voor het ontwerp was de Dienst der Publieke Werken verantwoordelijk. Het is helaas niet bekend wie de architect was. De brug heeft kenmerken van de bekende bouwstijl die we kennen als de Amsterdamse School. Pas sinds november 2017 heeft de brug, die zich bevindt aan de Sloterplas in het Amsterdamse stadsdeel Nieuw-West, een naam. Het voorstel van de vernoeming naar Dirk Rietveld werd door de gemeente goedgekeurd omdat direct ten oosten van de brug al drie straten (in dit geval hoven) naar mensenredders waren genoemd. Onze Dirk paste daar goed tussen en hij bevindt zich sindsdien in respectabel gezelschap, namelijk Jan Cupido, schipper op de reddingsboot *De Brandaris* op Terschelling,

Dirk de Waterduikerbrug. (Foto: Jaco Simons).

Dorus Rijkers, de Helderse mensenredder, en de ons welbekende Zeeuw Frans Naerebout, die in Vlissingen wordt geëerd met een standbeeld op Boulevard De Ruyter, tegenover de Westpoortflat.

Amsterdam

Dirk Rietveld kwam op 15 augustus 1858 ter wereld als zoon van de uit Sluis afkomstige schippersknecht/schipper Adriaan Rietveld en de Vlissingse Anna Maria Christina Marchand.

Dirk werd geboren in de Paardenstraat. In oude Vlissingse wijkregisters komen we het gezin Rietveld ook tegen in de Vlamingstraat en op diverse adressen in de Palingstraat. Verschillende verhuizingen in korte tijd duiden destijds op armoede. Het gezin

Rietveld was kennelijk steeds op zoek naar goedkopere woonruimte.

Dirks vader was gestationeerd op de marinewerf van Vlissingen, maar werd toen Dirk tien jaar oud was overgeplaatst naar die van Amsterdam. Het vertrek vanuit de Palingstraat was op 10 mei 1869 een feit. In Amsterdam vond Dirk in Alida Niesink de liefde van zijn leven. Op 23-jarige leeftijd trouwde hij met haar. Samen kregen zij een dochter en een zoon, Anna Maria Christina en Adriaan. De kinderen werden dus vernoemd naar de ouders van Dirk.

Dirk en zijn gezin woonden in de loop der tijd op vele adressen, zoals in de Elandsstraat, de Laurierstraat, aan de Bilderdijkkade, in de Konijnenstraat en wederom in de Elandsstraat. De meeste van deze straten lagen in de Amsterdamse volksbuurt

de Jordaan. Uiteindelijk verbleef het paar in een pension in de Valeriusstraat, gelegen in de nu chique wijk Oud-Zuid. De vele verhuizingen duiden, net als destijds in Vlissingen, op armoede. Om de eindjes aan elkaar te kunnen knopen was men ook in Amsterdam steeds op zoek naar enigszins betaalbare huisvesting.

In een krantenartikel liet Dirk zich eens ontvallen dat het zijn grootste wens was om Vlissingen nog één keer te zien! Hoe mooi is dat! Sinds 1869 was Dirk immers niet meer in zijn geboortestad geweest. Of die droom is uit gekomen? Het antwoord wordt helaas nergens vermeld. Hoogstwaarschijnlijk niet, want een retour Amsterdam-Vlissingen was een kostbare onderneming voor iemand uit de arbeidersklasse.

Dirk de Waterduiker overleed op 15 september 1940 in Amsterdam, enkele maanden na het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog.

Mensenredder

Dirk had diverse baantjes. Hij wordt in verschillende bronnen vermeld als werkmans in pakhuizen aan de Amsterdamse Prinsengracht, Herengracht en Lauriersgracht. Hij verdiende zijn geld als zoutdrager, graansjouwer en expeditieknecht bij een houtfirma. En als 'bruggentrekker' in de buurt van de Koekjesbrug. Een bruggentrekker was een man die in de stad bij hoge bruggen klaar stond om, tegen betaling, de man achter de handkar te helpen om over de vaak steile Amsterdamse bruggen te komen. De bruggentrekker had voor dat doel een stuk touw, voorzien van een haak die aan de as van een kar geslagen kon worden. In Amsterdam werd iemand met een dergelijk beroep kargadoor genoemd, eenvoudigweg naar de woorden: *kar-ga-door*.

Als gevolg van zijn werk hield Dirk, alias Ome Dirk, zich dus voornamelijk op aan de Amsterdamse grachten en die zouden hem zijn heldenstatus bezorgen. Zijn reddingen waren befaamd. Het aantal zou in de tientallen lopen. Dirk noemde zelf het aantal van 74, maar hij ging nogal soepel om met getallen.

(Foto: Jaco Simons).

In de Amsterdamse Jordaan leefden mensen in erbarmelijke omstandigheden. Criminaliteit en alcoholmisbruik waren eerder regel dan uitzondering. Het waren dan ook vooral dronkenlappen en slachtoffers van geweldsincidenten die dankzij Dirk uit het water werden gevist. De meeste mensen konden in die tijd niet zwemmen.

Gelukkig kwam er voor veel Jordanezen verbetering in hun (woon)situatie toen die andere Vlissingse held, Floor Wibaut, zich in de periode 1915-1930 in zijn rol van Amsterdamse wethouder van volkshuisvesting ging inzetten om mensen te verlossen van de armoede.

Politiedossier

In het archief van de Amsterdamse Gemeentepolitie vinden we persoonlijke gebeurtenissen omtrent Dirk Rietveld, maar helaas ook bewijzen van zijn soms discutabele gedrag. Dirk bracht regelmatig een nachtje door op het politiebureau. Naast zijn heldendaden stond Dirk immers be-

kend om zijn openbare dronkenschap. Er zijn zelfs processen-verbaal waarin Dirk wordt beschuldigd van diefstal en het slaan van een politieagent. Het inventarisnummer dat Dirk op zijn naam heeft staan, bestaat uit maar liefst 90 pagina's.

In het dossier vinden we tien reddingen vermeld. Maar dat zegt natuurlijk niet veel, want niet alles staat in een dergelijk dossier geadministreerd.

Dirk kreeg meestal drie gulden per redding. Opmerkelijk genoeg bleek het redden van een kat of een hond lucratiever. Dat leverde Dirk namelijk vijftien gulden op; een bedrag dat gelijk stond aan drie weken de huur van zijn huis!

Held

In enkele artikelen over Dirk Rietveld wordt gesteld dat er betreffende zijn leven veel in nevelen gehuld zou zijn. Dat is echter sterk overdreven. Neem bijvoorbeeld zijn geboorte- en overlijdensdatum. Daar is niets mysterieus aan. Ze zijn simpelweg te vinden in de akten van de burgerlijke stand van Vlissingen en Amsterdam.

We kunnen wel stellen dat Dirk naast het hebben van een heldenstatus ook een discutabele figuur was, gezien de vele vermeldingen in zijn politiedossier. Daarnaast was Dirk niet vies van een leugentje om indruk te maken. Een opmerkelijk verhaal doet zich voor op 8 augustus 1937. De toen alom bekende Ome Dirk verscheen op die dag in het *Amsterdamse Algemeen Handelsblad* als gevolg van het feit dat hij een week later 80 jaar zou worden. Maar dat werd Dirk helemaal niet. Het is niet ondenkbaar dat de bijna 79-jarige iedereen in de maling nam. Of liet zijn geheugen hem in de steek? We weten het niet.

Ook zijn aantal reddingen waren hoogstwaarschijnlijk niet zo talrijk als hij deed

geloven. Maar doet dat er iets toe? Niet echt, want zeg nou zelf: ook als je 'maar' één mens redt, ben je een held! Bekend is ook dat hij zichzelf regelmatig voordroeg om een eremedaille te krijgen en ook zijn quotes schitteren niet door bescheidenheid. Ach, hij riskeerde steeds zijn eigen leven. Telkens weer.

Quotes van Dirk de Waterduiker:

- 'Manlief, wat ik al niet uit den grachten heb gesleurd!'
- 'Of het nou een jood of een christen, een arme of een rijke, een mensch of een dier is, dat komt er niet op an. Floep, d'r in!'
- 'Het waren trouwens niet altijd menschen die ik uit het water haalde. Ik heb eens 25 zoetemelksche kasies opgedoken. Daar heb ik een kwartje per kaas mee verdiend.'
- 'Ik schijn een fijne neus voor het werk te hebben.'
- 'Je denkt er niet bij na, hè? Waarachtig, dat redden wordt een gewoonte.'
- 'Als ik het wel heb, moet ik nog van Michiel de Ruyter afstammen.'

Over de auteur

JACO SIMONS studeerde kerkorgel en piano aan het conservatorium. Naast zijn activiteiten als musicus en componist/songwriter houdt hij zich bezig met archiefonderzoek betreffende de Walcherse historie. Zijn artikelen verschenen in *Den Spiegel*, *Klaver Vier*, *Nehalennia*, *Arneklanken*, *Saillant* en *De Wete*. Online te raadplegen op www.lacoda.nl.

Bronnen

- Internet: <https://martevansanten.wordpress.com/>